

Handbok i arbete med etik vid VSVD

Juni 2017

Linda Nyholm, Rose-Maj Friman &
Susanne Salmela

Etiken är en naturlig del av det dagliga arbetet inom VSVD. Denna handbok är avsedd att fungera som ett redskap i det praktiska arbetet inom vården, och utgångspunkten är att patienten ska vara i goda händer. Den fokuserar på grundläggande värden och olika arbetsformer.

Innehåll:

1. Till er som ska bidra till den bästa patientupplevda vårdkvaliteten i Finland
2. Centrala värden i Vasa Sjukvårdsdistrikts verksamhet
3. Patientskyddslagen
4. Professionsetik och yrkesetiska koder
5. Att arbeta med värdegrund och etik på enheterna
6. Etisk kompetens och etisk hållbarhet
7. Modell för en etiskt hållbar vård
8. Målsättning inför framtiden

Länkar

1. Till er som ska bidra till den bästa patientupplevda vårdkvaliteten i Finland

Den etiska handboken är avsedd att vara ett stöd för personalen i vårdarbetet. Bakom de enskilda handlingarna i vårdarbetet finns etiska avgöranden som styr de praktiska vårdåtgärderna.

Att öppna upp etiken inom vården ger en rikare arbetsvardag för dig som är en del av personalen. Ditt arbete får ett annat värde också för dig själv. Du och dina handlingar gör skillnad! Skillnaden mellan bra, bättre och bäst är av betydelse i hur patienten väljer plats för sin vård i framtiden. Den bästa patientupplevda vården är ledstjärnan för oss som jobbar inom Vasa sjukvårdsdistrikt.

Bakom varje medicinskt avgörande och vårdåtgärder finns människor. Alla som jobbar här har sitt eget ansvarsområde och är en viktig länk i vårdkedjan och i det personliga mötet med patienten. Varje insats har betydelse för att nå den bästa patientupplevda vården i vårt land.

Denna etiska handbok är avsedd att öka förståelsen, fördjupa diskussionerna i och om vården på de enskilda arbetspunkterna, för att bidra till en högkvalitativ vård. Det är här Vasa sjukvårdsdistrikt är bäst i Finland.

2. Centrala värden i Vasa Sjukvårdsdistrikts verksamhet

- **Patient-/klientcentrering** innebär att vården bygger på respekt för människans värdighet, självbestämmanderätt och integritet. Vården är individanpassad och sätter patientens erfarenheter och behov i centrum. Vården planeras och genomförs i samråd med patienten.
- **Respekt för människovärdet** innebär att alla människor har rätt till god vård och att bli högaktade. Varje människa har ett värde oberoende av personliga egenskaper eller ställning i samhället. Människovärdet minskar inte vid sjukdom, alla människor har rätt till ett värdigt liv.

2. Centrala värden i Vasa Sjukvårdsdistrikts verksamhet, forts.

- I ett professionellt **ansvar** ingår ansvar för det egna arbetet, ansvar för andra människor i patientvården och i arbetsgemenskapen. Personalen har ofta ett större ansvar än patienten, men även patienten har ansvar för sin egen hälsa och sin egen vård.
- **Rättvisa** innebär att alla människor har samma värde och ska bli bemötta på lika villkor. Rättvisa finns på olika nivåer. Hälso- och sjukvårdsresurserna fördelas så rättvist och jämlikt som möjligt.

3. Patientskyddslagen (1992/785)

Lagen om patientens ställning och rättigheter förutsätter att man i vården och i bemötandet respekterar:

- Att patienten har rätt till hälso- och sjukvård av god kvalitet
- Patientens människovärde och okränkbarhet
- Patientens övertygelse och integritet
- Patientens självbestämmanderätt
- Patientens rätt att få vård på finka eller svenska
- Att patientens modersmål, individuella behov och kultur så långt det är möjligt beaktas i vården och i bemötandet

4. Professionsetik och yrkesetiska koder (för exempel se länkar)

- Att arbeta inom vården ställer krav på att arbeta etiskt, att man reflekterar både över egna värderingar och professionella värden.
- Vissa yrkesgrupper inom vården har förbundit sig till yrkesetiska koder. Då man väljer ett vårdande yrke förväntar sig yrkeskåren och samhället att man lever upp till vissa krav.
- De yrkesetiska koderna skyddar patienterna, stärker professionalismen och fungerar som riktlinjer vid värdekonflikter i vården.

5. Att arbeta med värdegrund och etik på enheterna

- En värdegrund är en sammanställning av organisationens värden (se föregående kapitel). En värdegrund som utgår från organisationens centrala värden bör finnas på varje enhet på VSVD.
- Värdegrunden är en beskrivning av de värden som är viktiga för enhetens verksamhet, och som man utgår från i arbetet.
- Värdegrunden ger riktlinjer för och vägledning i arbetet.
- För att värdegrunden ska hållas levande bör alla känna till enhetens värderingar, och ha möjlighet att arbeta utifrån dem. Värdegrunden kan exempelvis formuleras som etiska löften.

5. Att arbeta med värdegrund och etik på enheterna, forts.

Arbete med etik kan bedrivas på olika sätt. Här nedan presenteras några arbetsformer som används inom VSVD:

- a) Etik vid rekrytering (diskussion, Moodlekurs)
- b) Etiska samtal
- c) Etik vid utvecklingsamtal
- d) Etiska löften

Alla enheter har friheten att själva välja den arbetsform som passar bäst. Det är också möjligt att använda andra arbetsformer, som exempelvis etiska ronder.

5a) Etik vid rekrytering

- Vid nyanställning diskuteras enhetens värdegrund samt etiska frågor.
- Nyanställd vårdpersonal genomför Moodlekursen i vårdetik, som fungerar som ett intyg i kunskaper i etik för nyanställda:

Intranet: <http://moodle.vshp.fi> (användarnamn och lösenord fås från X5, HR-enheten)

www-sidorna: För vårdgivare → Utbildning → Moodle

www-sivut: Ammattilaisille → Koulutus → Moodle

Material från Moodle kan också användas som underlag för avdelningstimmar, diskussioner och fortbildning för vårdare vid VCS, samt som undervisningsmaterial för studerande.

5b) Etiska samtal

- Etiska samtal genomförs på VSVD:s enheter. Under gruppsamtalen diskuteras etiken i det dagliga vårdarbetet.
- Syftet med samtalen är att deltagarna hör varandras åsikter och reflekterar vidare efteråt. På detta sätt bidrar samtalen till att skapa förståelse för olika perspektiv.
- Samtalen leds av en utomstående samtalsledare.
- Alla ges möjlighet att bidra. Det är bra om många olika professioner deltar, så att olika specialiteter kan bidra med sitt perspektiv.
- Forskning visar att etiska samtal inverkar positivt på det etiska tänkandet, den etiska sensitiviteten, bemötandet av patienter och kollegor, insatserna för arbetsgemenskapen och arbetshälsan.

5c) Etik vid utvecklingssamtal

- Etik i arbetet och värdegrunden diskuteras vid utvecklingssamtal med förmannen i relation till arbetssituation och arbetsuppgifter.

5d) Etiska löften för VSVD (länk)

- Hos oss är du välkommen som du är.
- Vi lyssnar och tar det du berättar på allvar.
- Vi ser dig och bemöter dig som den person du är.
- Vi finns här för dig.
- Vi upprätthåller vårt kunnande för att ge dig den bästa möjliga vården.
- Vi håller våra löften.

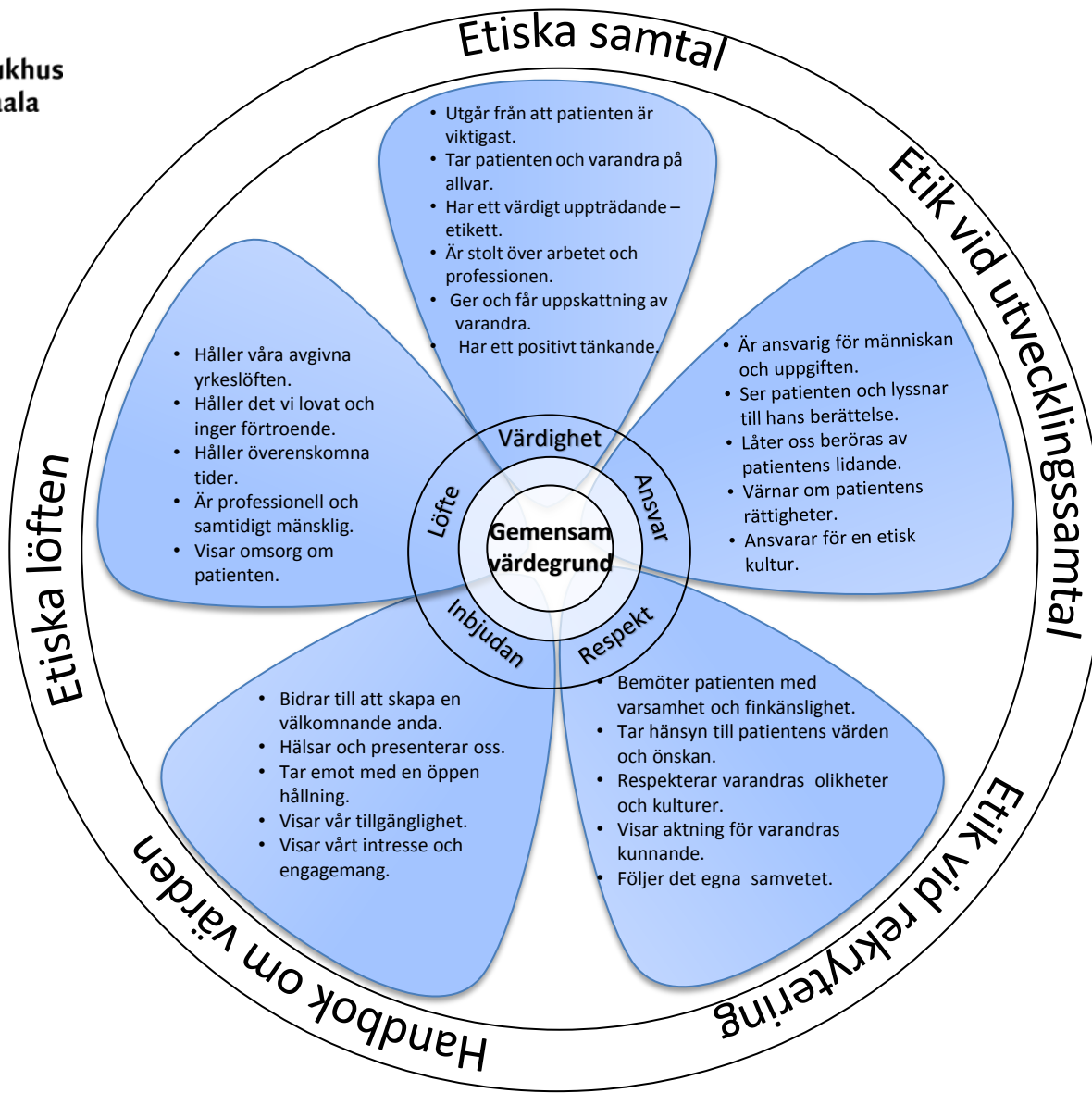
Enheterna ansvar för att dessa etiska löften förankras i vardagsarbetet och att man reflekterar kring vad de innebär i den egna verksamheten.

6. Etisk kompetens och etisk hållbarhet

- Att ha etisk kompetens innebär att man har förmågan att agera på ett etiskt sätt i olika situationer. Detta kräver att man har en etisk känslighet, att man har förmåga att reflektera etiskt och att man har kunskaper om etik.
- Man höjer sin etiska kompetens exempelvis genom utbildning, genom erfarenhet och genom att delta i etiska samtal.
- Handlandet inom vården kan också påverka naturen och miljön, framtida människor eller människor i andra delar av världen. För att vården ska vara etiskt hållbar bör man också reflektera kring dessa frågor.

7. Modell för en etiskt hållbar vård (se nedan)

- Modellen är utvecklad inom ramen för projektet ”Etiskt hållbara vårdande kulturer”, där vårdare fungerat som medforskare.
- Modellen är formad som en blomma med en kärna, ethos eller värdegrunden, och fem kronblad. Den fem kronbladen utgörs av värdighet, ansvar, respekt, inbjudan och löfte, och de illustreras med exempel på hur de syns i praktiken.
- Ytterst finns en cirkel som representerar nya vanor i VSVD för att stärka en etiskt hållbar vård.

8. Målsättning inför framtiden

- Det är viktigt att se verksamheten och också människan som en helhet, och att se personen eller människan bakom patienten.
- Etiska diskussioner och enhetens värdegrund bör tas upp och diskuteras med jämna mellanrum.
- Fördjupade etiska diskussioner gör arbetet mera meningsfullt och skapar välmående i arbetet.
- Världen förändras, men vi bör ständigt återkomma till de etiska frågorna.
- Etiken är en nyckel till en högklassig vård, en god vård är mycket mera än teknik.

Länkar:

- Länk till centrala värden i VSVD verksamhet. Salmela, S. & Hautamäki, S. Välkommen till Vasa Centralsjukhus 2016. Opublicerat material.
VCS presentation (svenska):
<http://intra1.vsvd.local/sv/stod-och-tjanster/sprak--och-kommunikationstjanster/visuellt-uttryck/powerpoint-botten/>
- Lagen om patientens ställning och rättigheter. Tillgänglig: [Finlex Justitieministeriet. Lagen om patientens ställning och rättigheter 1992/785. Tillgänglig: http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1992/19920785](http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1992/19920785)
- Super, 2015. Närvårdarens etiska principer. Tillgänglig: https://www.superliitto.fi/site/assets/files/7873/narvardarens_etiska_principer_svenska_148x148_12s_verkkoon.pdf
- Sairaanhoidajat (Sairaanhoidajaliitto), 2014. Etiska riktlinjer för sjukskötare (finska). Tillgänglig: <https://sairaanhoidajat.fi/artikkeli/etiska-riktlinjer-sjukskotare/>
- Suomen Bioanalytikkoliitto ry., 2006. Bioanalytikerna, laboratorieskötarens etiska riktlinjer (finska). Tillgänglig: <https://www.bioanalytikkoliitto.fi/@Bin/659271/Eettiset+ohjeet+-suomi+2011.pdf>
- Suomen Röntgenhoitajaliitto, 2000. Röntgenskötarens yrkesetik (finska). Länk till etiska löften VSVD (intranet). Tillgänglig: <http://intra1.vsvd.local/sv/sjukvard/vararbete/etiskt-hallbara-och-vardande-kulturer/>

Länkar, forts.

- Svensk sjuksköterskeförening, 2014. ICN:s etiska koder för sjuksköterskor, Stockholm. Tillgänglig: https://www.swenurse.se/globalassets/01-svensk-sjukskoterskeforening/publikationer-svensk-sjukskoterskeforening/etik-publikationer/sjukskoterskornas.etiska.kod_2014.pdf
- ETENE (Riksomfattande etiska delegationen inom social- och hälsovården. 2011. Den etiska grunden för social och hälsovård. Social- och hälsovårdsministeriet. Tillgänglig: <http://etene.fi/documents/1429646/1571620/Publikation+33+Den+etiska+grunden+f%C3%B6r+social-+och+h%C3%A4lsov%C3%A5rden%2C+2011.pdf/3cd3621e-5301-43d7-9eeb-5f6aecf84f5e>
- Modell för en etisk hållbar vård. Nyholm, L. Salmela, S., Nyström, L. & Koskinen, C. 2017. Sustainability in care through an ethical practice model. Nursing Ethics. Tillgänglig: <http://journals.sagepub.com/eprint/AFXGhdr7EZZtdqYcJK5s/full>
- <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0969733017714303>
- Etik i vården - modell (intranet). Tillgänglig: <http://intra1.vsvd.local/sv/sjukvard/vararbete/etiskt-hallbara-och-vardande-kulturer/>
- Etiska löften (intranet). Tillgänglig: <http://intra1.vsvd.local/sv/sjukvard/vararbete/etiskt-hallbara-och-vardande-kulturer/>

Tack

*I goda
händer*
www.vasacentralsjukhus.fi

*Hyvässä
hoidossa*
www.vaasankeskussairaala.fi